

Rozdział 1

Nie ma ugody bez dialogu

I.

Uгода należy do klasycznych instytucji prawa cywilnego, mogących się wykazać długim, nieprzerwanym rodowodem historycznym, który wywodzi się jeszcze z prawa rzymskiego¹. W prawie justyniańskim ugodę (*transactio*) zaliczano do kontraktów realnych nie-nazwanych, charakteryzujących się *facio ut facias*, co oznacza wykonanie pewnej czynności faktycznej w zamian za wykonanie innej czynności². Uгода stanowiła umowę, na podstawie której obie strony wzajemnie rezygnowały z dochodzenia spornych i niepewnych roszczeń w zamian za przyrzeczenie ustępstwa drugiej strony³.

Wzorem dla definicji ugody znajdującej się w Ustawie z dn. 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny⁴ był art. 621 Kodeksu zobowiązań⁵, zgodnie z którym „przez ugodę strony czynią sobie wzajemne ustępstwa co do istniejącego między nimi stosunku prawnego w tym celu, aby uchylić spór istniejący lub powstać mogący lub niepewność co do roszczeń, wynikających ze stosunku prawnego, albo by zapewnić realizację tych roszczeń”. Ujęcie ugody w art. 917 obowiązującego Kodeksu cywilnego, ukształtowanej jako umowa, różni się tylko sformułowaniem, „iż wzajemne ustępstwa są czynione w zakresie istniejącego stosunku prawnego” (przy formule kz „wzajemne ustępstwa są czynione co do istniejącego stosunku prawnego”). Poniżej przeprowadzona zostanie analiza kodeksowej definicji ugody, na podstawie której wyszczególnione zostaną jej *essentialia negotii*, jak również omówione będą funkcje, jakie spełnia. Poprzez zaprezentowanie owej materii zostanie podjęta próba ukazania, iż wymienione elementy zbliżają konstrukcyjnie ugodę do dialogu, rozumianego jako całokształt wzajemnych relacji między jego stronami. Samo pojęcie dialogu wywodzi się już z czasów antycznych – *dialogom* to rozmawianie, a więc także ścieranie się przeciwstawnych poglądów oraz ujawnianie nowych sensów i prawd przez rozumne pytania i odpowiedzi⁶. Sztuka rozmawiania, rozumiana jako umiejętność dyskusowania, dochodzenia do prawdy,

* dr; Wyższa Szkoła Humanitas.

¹ A. Szpunar, *Z problematyki ugody w prawie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 1995, nr 9, s. 4.

² W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie. Instytucje*, Warszawa 1996, s. 241.

³ Tamże, s. 242.

⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jednolity Dz.U. z 2014, nr 0, poz. 121 – używany skrót kc).

⁵ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. 1933 nr 82, poz. 598 – używany skrót: kz).

⁶ A. Cudowska, *Dialog w świecie globalnych nierówności*, [w:] *Oblicza dialogu*, Białystok 2008, s. 41.

poszukiwania mądrości, rozwijała się już w antycznej Grecji i Rzymie. Definicja dialogu jest kluczowa w określeniu tendencji, postaw i zachowań, zawiera ona wielki potencjał emocjonalny, jednak przy niejasnym obszarze znaczeniowym⁷. Współcześnie dialog rozumiany jest jako procesy komunikacyjne, dokonujące się na kilku różnych poziomach.

Przechodząc na grunt umowy ugody, trzeba wskazać, iż do jej *essentialia negotii* należy w pierwszej kolejności stosunek prawny, w zakresie którego ugoda jest zawierana. Ważnym jest, że ustawodawca posługuje się w komentowanym przepisie zwrotem „stosunek prawny”, a nie tylko „stosunek zobowiązaniowy”, co sprawia, że przedmiot umowy ugody został określony bardzo szeroko. Przedmiotem ugody mogą zatem być wszystkie stosunki prawne, jeżeli tylko pozostają one w swobodnej dyspozycji stron. Wobec tego może nim być stosunek zobowiązaniowy, jak i rzeczowy, bowiem dozwolone są ugody w zakresie sposobu zarządzania nieruchomością – ich przedmiotem są prawa majątkowe, którymi współwłaścicielom wolno swobodnie dysponować⁸. Ugoda może również dotyczyć działu spadku⁹ bądź stosunków prawa pracy. Dzięki regulacji art. 300 Ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy¹⁰ w sprawach nieunormowanych przepisami prawa pracy do stosunku pracy stosuje się odpowiednio przepisy kc, jeśli oczywiście nie pozostają one w sprzeczności z zasadami prawa pracy. Zakres ugody na gruncie stosunków pracy dotyczy w szczególności materialnej odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez pracownika, ustalenia istnienia stosunku pracy¹¹ bądź rozwiązania stosunku pracy i roszczeń, które z tego tytułu przysługują pracownikowi¹². Przedmiotem ugody mogą być także osobiste kontakty rodziców z ich małoletnim dzieckiem¹³. Jednakże ugoda nie jest dopuszczalna na gruncie wszystkich stosunków prawa rodzinnego, ponieważ istnieją pewne wyjątki. Należą do nich między innymi kwestie istnienia i ważności małżeństwa bądź władzy rodzicielskiej. Należy zatem zauważyć, iż przedmiotem ugody nie mogą być uprawnienia, które nie podlegają swobodnej dyspozycji stron¹⁴. Ponadto przedmiotem ugody nie mogą być zobowiązania przedawnione¹⁵, jak również prawa niemajątkowe, ponieważ porozumienia w zakresie praw niemajątkowych, związanych z wykonywaniem władzy rodzicielskiej oraz utrzymywaniem kontaktów z dzieckiem po rozwodzie reguluje art. 58 § 1 zd. 2 i art. 107 Ustawy z dn. 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy¹⁶.

Do kolejnych *essentialia negotii* umowy ugody należy zaliczyć dwa cele umowy. Po pierwsze, jest to usuwanie niepewności co do roszczeń wynikających ze stosunku oraz zapewnienie ich wykonania. Po drugie, chodzi o uchylenie sporu istniejącego bądź mogącego powstać w przyszłości, czego można dokonać poprzez dialog stron. Wskazana powyżej niepewność oznacza, że jedna bądź obie strony nie mają sformułowanych stanowisk i wyrażają swoje wątpliwości. Może ona wynikać z samej natury stosunku prawnego, może także poprzedzać powstanie sporu, ale jest również skutkiem mu towarzyszącym. Z kolei spór stanowi już sytu-

⁷ U. Tworuschka (red.), *Religie świata w dialogu*, Poznań 2010.

⁸ Postanowienie SN z dn. 20 lutego 1974 r., II CR 697/73, niepubl.

⁹ Uchwała SN (7) z dn. 17 czerwca 1987 r., III CZP 87/86, OSN 1988, nr 2-3, poz. 24.

¹⁰ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jednolity Dz.U. z 1998, nr 21, poz. 94 z późn. zm. – używany skrót kp).

¹¹ Postanowienie SN z dn. 25 sierpnia 1998 r., I PKN 241/98, OSNAP 1999, nr 17, poz. 553.

¹² Wyrok SN z dn. 12 maja 2004 r., I PK 603/03, OSNP 2005, nr 3, poz. 34.

¹³ Uchwała SN z dn. 21 października 2005 r., III CZP 75/05, OSNC 2006, nr 9, poz. 142.

¹⁴ R. Czarnecki, *Ugoda*, „Nowe Prawo” 1967, nr 10, s. 1287.

¹⁵ A. Szpunar, *Z problematyki ugody w prawie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 1995, nr 9, s. 8.

¹⁶ Ustawa z dn. 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jednolity Dz.U. z 2012, poz. 788, 1529 z późn. zm. – używany skrót kro).

ację, w której istnieją sprzeczne stanowiska pomiędzy stronami¹⁷. Alternatywą dla sporu jest konsens bądź wzajemne ustępstwa stron, celem ugody jest uchylenie tego sporu, a metodą jego osiągnięcia może być dialog. Jeśli nie zostanie podjęty dialog i chęć szybkiego rozwiązania konfliktu zgodnie z oczekiwaniem zainteresowanych stron, nie ma ugody.

Ostatni element przedmiotowo istotny ugody, dzięki któremu widoczna jest więź ugody z dialogiem, stanowi kwestia wzajemnych ustępstw stron. Ustępstwa te nie posiadają ustawowej definicji, co implikuje konieczność sięgnięcia do znaczeń wskazywanych w literaturze. Według niektórych autorów ustępstwo oznacza jakąkolwiek rezygnację z pierwotnie zajmowanego stanowiska w zakresie istniejącego między stronami stosunku prawnego¹⁸. Z kolei według A. Ohanowicza ustępstwo polega na przyznaniu drugiej stronie jakichś korzyści prawnych, których dotąd nie miała¹⁹. Pojęcie ustępstw należy ujmować bardzo szeroko. Zasadniczą cechą ugody jest to, że strony czynią sobie wskazane ustępstwa wzajemnie. Dlatego też ugody nie można utożsamiać z porozumieniem, bowiem na jego gruncie ustępstwa czyni tylko jedna strona. Element ugody w postaci wzajemnych ustępstw zbliża ją niewątpliwie do istoty dialogu, który przecież realizuje się poprzez zaangażowanie obu stron, a nie tylko jednej. Ustępstwa obydwu stron występujące w umowie ugody sprawiają, iż ma ona charakter umowy wzajemnej²⁰ w rozumieniu art. 487 § 2 kc, co oznacza, że obie strony zobowiązują się w taki sposób, że świadczenie jednej z nich ma być odpowiednikiem (ekwiwalentem) świadczenia drugiej. Należy również zaakcentować, iż ustępstwa stron nie muszą być obiektywnie równe²¹. O kwalifikacji ugody decyduje odczucie każdej ze stron, że jej własne ustępstwo zostało odwzajemnione. Wartość ustępstw i ich ekwiwalencję ocenia się jedynie subiektywnie²². Wydaje się zasadnym stwierdzenie, iż obiektywna ocena ustępstw jest wręcz niemożliwa z kilku powodów. Ustępstwa bardzo często nie posiadają żadnej wartości rynkowej dającej się ustalić jednostką ekonomiczną, a skutkują one uzyskaniem przez stronę, niedającym się zresztą oszacować, poczuciem bezpieczeństwa. A jeżeli dochodzi już do ustalenia roszczeń, ich wysokości nie można wycenić inaczej aniżeli w sposób orientacyjny²³.

Na koniec omawianej kwestii należy jeszcze wskazać, iż nie sposób stworzyć wyczerpującego katalogu rodzajów ustępstw²⁴. Jednym z nich jest niewątpliwie rozporządzenie, czyli przeniesienie, obciążenie, ograniczenie lub zniesienie prawa. Źródłem ustępstwa w ugodzie jest, w szczególności, zobowiązanie się stron do świadczenia, co może wiązać się ze zmianą treści zobowiązania bądź ustaniem zobowiązania, które stanowi przedmiot ugody. W tym znaczeniu ustępstwa mogą polegać na ustaleniu dogodniejszego dla strony przeciwnej czasu, miejsca lub sposobu wykonania zobowiązania, zmianie wysokości świadczenia lub rozwiązaniu umowy, która stanowi źródło spornego stosunku. Ustępstwo w ugodzie bardzo często polega na zwolnieniu z długu²⁵, które, wbrew nazwie, nie stanowi jednostronnego oświadczenia woli jednej strony, lecz jest umową obu

¹⁷ M. Pyziak-Szafnicka [w:] *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, t. 8, red. J. Panowicz-Lipska, Warszawa 2011, [w:] Z. Radwański (red. naczelny), *System Prawa Prywatnego. Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, s. 990.

¹⁸ Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2012, s. 396.

¹⁹ A. Ohanowicz [w:] A. Ohanowicz, J. Górski, *Zarys prawa zobowiązań*, Warszawa 1970, s. 513.

²⁰ Zob. umowy wzajemne: S. Grobel, *Prawo powstrzymywania się ze spełnieniem świadczenia w zobowiązaniach wynikających z umów wzajemnych*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach” 1991, nr 1204, s. 9 i nast.; S. Szer, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1969, s. 192 i nast.; A. Ohanowicz, *Zobowiązania. Zarys wykładu według Kodeksu Cywilnego. Część ogólna*, Warszawa – Poznań 1965, s. 280.

²¹ J. Jezioro [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Warszawa 2013, s. 1505.

²² A. Szpunar, *Z problematyki ugody...*, s. 10.

²³ M. Pyziak-Szafnicka [w:] *Prawo zobowiązań...*, s. 992.

²⁴ T. Wojciechowski, *Charakter prawny ugody sądowej*, „Przegląd Sądowy” 2001, nr 6, s. 56.

²⁵ Zob. art. 508 kc.

stron. Dzięki konstrukcji zwolnienia z długu ustawodawca zapewnia udział wierzycielowi w czynnościach prawnych, które prowadzą do korzystnych dla niego skutków prawnych, jakimi jest niewątpliwie wygaśnięcie zobowiązania, bez konieczności spełnienia świadczenia lub jego surrogatu²⁶. W istocie ustępstwem w ugodzie jest zobowiązanie do zwolnienia z długu, które z reguły następuje z chwilą zawarcia umowy ugody²⁷.

Wymienione i omówione powyżej *essentialia negotii* umowy ugody sprawiają, iż należy ją zakwalifikować do tzw. umów ustalających, co oznacza, że zmierza ona do przekształcenia niepewnego lub spornego stosunku prawnego w stosunek pewny i bezsporny²⁸. Ponadto celem umowy, co zostało już zasygnalizowane, jest w szczególności uchylenie istniejącego między stronami sporu, ale ugoda może mieć na względzie również spór, który przypuszczalnie może powstać²⁹.

Oczywiście poza przedstawionymi *essentialia negotii*, umowa ugody może również zawierać *accidentalialia negotii*, a więc elementy dodatkowe, w postaci warunku, terminu bądź umownego prawa odstąpienia i kary umownej³⁰. Umowne prawo odstąpienia polegające na tym, że jedna albo każda ze stron umowy może od niej odstąpić bez konieczności uzasadnienia tej decyzji³¹, osłabia umowę, stwarzając stan niepewności co do tego, czy umowa utrzyma się. Aby strony nie nadużywały tego prawa, ustawodawca w art. 395 § 1 kc wymaga, aby w zastrzeżeniu o umownym prawie odstąpienia wskazany był termin, w ciągu którego uprawniony może odstąpić od umowy (niespełnienie tego wymogu ustawy powoduje nieważność zastrzeżenia umownego). Natomiast w zastrzeżeniu kary umownej, zwanej także odszkodowaniem umownym, strony postanawiają, że naprawienie szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego nastąpi poprzez zapłatę określonej sumy pieniężnej³². W polskim prawie cywilnym, podobnie jak we wszystkich współczesnych systemach prawnych, przeważa generalna zasada, że umowy dochodzą do skutku *solo consensu*, a więc przez samo oświadczenie woli stron, bez potrzeby wydania rzeczy³³. Zatem w sytuacji umowy ugody konsensualność oznacza, iż umowa ta dochodzi do skutku na mocy zgodnego oświadczenia woli stron, a więc w drodze konsensusu.

Ponadto umowa ugody, jako umowa nazwana (tzn. umowa, której co najmniej *essentialia negotii* zostały określone w przepisach, które stanowią źródło powszechnie obowiązującego prawa³⁴), w zależności od skutków wywoływanych przez ustępstwa w niej zawarte, może mieć charakter umowy zobowiązującej bądź zobowiązująco-rozporządzającej. W świetle powyższych uwag należy zauważyć, że umowa ugody modyfikuje sytuację stron w zakresie istniejącego już stosunku prawnego, prowadzi do sprecyzowania lub zmiany stosunku, ale nie tworzy nowego stosunku prawnego (np. ustanowione poprzednio zabezpieczenia nadal trwają, chociaż wierzytelność została w ugodzie zmodyfikowana)³⁵.

²⁶ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2012, s. 362.

²⁷ D. Dulęba, *Ugoda w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 2012, s. 92.

²⁸ A. Wolter, *Uznanie roszczenia a przedawnienie i termin zawity*, „Nowe Prawo” 1960, nr 11, s. 1420 i nast.

²⁹ Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania* ..., s. 397.

³⁰ Jednakże umowne prawa odstąpienia i kara umowna, w odróżnieniu od warunku i terminu, mogą być składnikami jedynie określonej czynności prawnej, jaką jest umowa (orzeczenie SN z dn. 24 października 1996r., III KKN 4/96, OSN 1997, nr 2, poz. 23).

³¹ Zob. art. 395 § 1 KC.

³² Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania*..., s. 344.

³³ W. Czachórski, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2004, s. 134.

³⁴ M. Pazdan, *Charakter prawny kontraktu o budowę kompletnego obiektu przemysłowego*, [w:] *Zagadnienia prawne eksportu kompletnych obiektów przemysłowych*, Katowice 1980, s. 15.

³⁵ J. Jezioro [w:] *Kodeks cywilny*..., s. 1505.

II

Rozważenia dotyczące ugody jako umowy prawa cywilnego materialnego wymagają uwzględnienia w niezbędnym zakresie kwestii procesowych. Ustawodawca w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego³⁶ nie definiuje ugody sądowej, a nazwą ugody sądowej posługuje się jedynie w art. 1157, w którym wskazano, że strony mogą poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spory o prawa majątkowe lub spory o prawa niemajątkowe, mogące być przedmiotem ugody sądowej, z wyjątkiem spraw o alimenty. W pozostałych przypadkach mowa jest jedynie o ugodzie, bez użycia przymiotnika „sądowa”. Przepisy kpc przewidują kilka możliwości zawarcia ugody, bowiem może ona zostać zawarta w postępowaniu pojednawczym, zanim zostanie wniesiony pozew³⁷, w toku postępowania sądowego³⁸ oraz w postępowaniu przed mediatorem³⁹. W sytuacjach wymienionych jako pierwsza i druga mamy do czynienia z ugodą zawartą przed sądem (jak widać ustawodawca nie posługuje się zwrotem „ugody sądowej”). Natomiast w sytuacji przedstawionej jako ostatnia, ugoda zawarta przed mediatorem może uzyskać walor ugody zawartej przed sądem dopiero w momencie zatwierdzenia jej przez ten organ (tzn. sąd)⁴⁰.

Powyższe pozwala więc na stwierdzenie, iż w wybranym artykułach kpc mowa jest jedynie o ugodzie zawartej w postępowaniu pojednawczym, przed sądem bądź w postępowaniu przed mediatorem. W niniejszej publikacji, w celu odróżnienia ugody prawa cywilnego od ugody postępowania cywilnego, będzie używany zwrot „ugoda sądowa”, choć oczywiście należy mieć na uwadze, iż jest to pojęcie języka prawniczego. Brak przedmiotowej definicji ugody sądowej sprawia, że posilkujemy się pojęciem umowy ugody uregulowanej w art. 917 i następnym kc. Ugoda sądowa prowadzić może do zakończenia zawisłego już sporu sądowego bez rozstrzygania go przez sąd⁴¹. Na gruncie polskiego prawa dominuje dualistyczna koncepcja ugody sądowej. Zgodnie z nią ugoda stanowi akt prawny złożony z dwóch rodzajów czynności „materialnoprawnej i sądowej”⁴². Konsekwencją powyższego jest to, że każda ugoda sądowa jest równocześnie ugodą w rozumieniu kc, zatem wymaga wzajemnych ustępstw stron⁴³. Jest to więc czynność o cechach czynności materialnej (umowa odpowiadająca warunkom z art. 917 kc) i procesowej (oświadczenia procesowe stron zmierzające do wywołania skutku w postaci niezwłocznego zakończenia sporu sądowego)⁴⁴. Konieczność oceny ważności ugody sądowej w oparciu w regulację art. 917 i 918 kc uznał również Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11.09.1990 r.⁴⁵

III

Funkcje i rola ugody, które wynikają z jej kodeksowej definicji, stanowią tę płaszczyznę, która najbardziej zbliża ją do dialogu. Z pierwszej części przepisu art. 917 kc można wywieść wprost, iż umowa ugody spełnia funkcję stabilizacyjną, bowiem może ona być

³⁶ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2014, nr 0, poz. 101 z późn. zm. – używany skrót: kpc).

³⁷ Zob. art. 184 kpc.

³⁸ Zob. 223 § 1 kpc.

³⁹ Zob. art. 183¹-183¹⁵ kpc.

⁴⁰ Zob. art. 183¹⁵ § 1 kpc.

⁴¹ J. Jezioro [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 1506.

⁴² J. Lapierre, *Ugoda*, „Przegląd Sądowy” 1996, nr 2, s. 12 i nast.

⁴³ M. Pyziak-Szafnicka [w:] *Prawo zobowiązań...*, s. 978.

⁴⁴ T. Wojciechowski, *Charakter prawny ugody...*, s. 68.

⁴⁵ Wyrok SN z dnia 11.09.1990r., II CR 420/90, Legalis.

zawarta w celu uchylenia niepewności co do roszczeń wynikających ze stosunku prawnego między stronami bądź w celu zapewnienia wykonania tych roszczeń. Zawarcie umowy ugody sprzyja pewności prawnej stron. Wzmacnia poczucie odpowiedzialności za własne działanie oraz promuje dialog i aktywność. W sytuacji, gdy skutkiem ugody jest wygaśnięcie zobowiązania, np. poprzez zwolnienie z długu, można z pełnym przekonaniem mówić o pełnieniu przez nią funkcji stabilizacyjnej. Ponadto w momencie zawarcia ugody następuje likwidacja więzi prawnej, a strony są pewne, że nie ciąży na nich wzajemne obowiązki⁴⁶.

Podczas omawiania zagadnienia funkcji ugody trudno nie wspomnieć o walorach ogólnospołecznych ugody jako metody pojednania między stronami oraz zapewnienia stronom bezpieczeństwa prawnego. I właśnie tę funkcję ugody można również wyartykułować z art. 917 kc, według którego ugoda ma na celu uchylenie sporu istniejącego między stronami lub mogącego powstać w przyszłości. Funkcja we wskazanym zakresie określana jest mianem funkcji pojednawczej bądź konsyliacyjnej. Konstytutywną funkcją ugody jest zapobieganie lub rozwiązywanie sporów⁴⁷. Pozwala ona na likwidowanie konfliktów w zakresie stosunków cywilnoprawnych w sposób kompromisowy bez udziału aparatu wymiaru sprawiedliwości, a więc w sposób niesformalizowany, korzystny dla stron. Potencjalnie prowadzi to do zmniejszenia kosztów i może przyspieszyć wprowadzenie elementu pewności do stosunków między skonfliktowanymi stronami⁴⁸. Zgodnie z definicją ugody wymaga ona wzajemnych ustępstw, wskutek czego ugoda określana jest jako kompromis. Zgodnie z definicją słownikową kompromis oznacza rozstrzygnięcia sporu na podstawie wzajemnych ustępstw, odstępstwo od zasad, założeń, pretensji (łac. *compromissum* – wzajemna obietnica)⁴⁹. Z kolei kompromis zbliża nas do pojęcia dialogu. Strony ugody uzmysławiają sobie, jak wiele może uczynić konstruktywna rozmowa – dialog, o jak wielu sprawach mogą same decydować i jak wiele problemów daje się w ten sposób rozstrzygnąć. Przez zmianę postaw i wzajemne ustępstwa stron, wierzących w konsensualne rozwiązanie sporu, z biegiem czasu może dojść do ogromnym zmian społecznych, których źródłem będzie dialog. Ugoda może wywoływać efekt „kreowania wartości”, dzięki czemu konflikt może przerodzić się w sposobność do udoskonalenia danej relacji i stworzenia nowych możliwości rozwoju.

Na kanwie wyżej przedstawionych funkcji ugody materialnoprawnej nie sposób omiąć zalet, jakie posiada ugodowe załatwianie spraw sądowych. Chodzi zatem o walory ugody sądowej. Znaczenie ugodowego załatwiania spraw sądowych ulega ciąglemu istotnemu wzmocnieniu, a objawem tego jest wzmocnienie pozycji ugody w kpc poprzez regulację art. 10. Zgodnie bowiem z jego treścią powinnością sądu jest dążenie do ugodowego załatwienia sprawy w każdym stanie postępowania. Istota ugodowego załatwiania spraw wzrosła w momencie wprowadzenia instytucji mediacji w sprawach cywilnych⁵⁰. Znaczenie ugody uległo umocnieniu również na gruncie prawa europejskiego w momencie przyjęcia przez Parlament Europejski Dyrektywy⁵¹ z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie niektórych aspektów mediacji w sprawach cywilnych i handlowych o charakterze transgranicznym⁵².

⁴⁶ D. Dulęba, *Ugoda w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 2012, s. 49.

⁴⁷ Tamże, s. 48.

⁴⁸ J. Jezioro [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 1505.

⁴⁹ E. Sobol, *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa 1996, s. 331.

⁵⁰ Stało się to wraz z wejściem w życie, tj. 10 grudnia 2005 r., przepisów wprowadzających mediację w sprawach cywilnych na podstawie Ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2005, Nr 172, poz. 1438).

⁵¹ Dyrektywa z dnia 21 maja 2008r. w sprawie niektórych aspektów mediacji w sprawach cywilnych i handlowych o charakterze transgranicznym (Dz. Urz. UE L 2008.136.3).

⁵² M. Pyziak-Szafnicka [w:] *Prawo zobowiązań...*, s. 986.

IV

Reasumując, należy podkreślić, iż ugoda z jednej strony zapobiega powstawaniu sporów między stronami stosunków prawnych, z drugiej – może służyć ich wyjaśnianiu i usuwaniu. Z całą pewnością zakończenie istniejącego pomiędzy stronami sporu w drodze ugody może być atrakcyjną alternatywą dla sądowego rozstrzygnięcia. Dzięki ugodzie strony mogą nadać łączącej je więzi prawnej klarowny charakter, zapewniając sobie bezpieczeństwo prawne. Osiągają ten cel przy pomocy ustępstw⁵³. W świetle powyższych uwag rysuje się nam obraz ugody z dialogiem w tle. Zarówno ugoda, jak i dialog, będące przedmiotem niniejszej publikacji, stanowią proces komunikacji, których celem jest osiągnięcie kompromisu w sytuacji sporu stron. Dialog wydaje się dziś najlepszym i w zasadzie jedynym narzędziem porozumiewania się. Celem dialogu jest odkrywanie i przemiana osobowej i wspólnotowej świadomości, przekraczanie dylematu interesu osobistego oraz interesu wspólnego. Jest to możliwe w wyniku swobodnego przepływu znaczeń pomiędzy stronami, które mają szansę poznać i krytycznie weryfikować informacje, opinie i oceny⁵⁴.

Bibliografia

- Balicki M., *Dialog w przestrzeni społecznej i zawodowej*, [w:] *Oblicza dialogu*, A. Cudowska (red.), Białystok 2008.
- Cudowska A., *Dialog w świecie globalnych nierówności*, [w:] *Oblicza dialogu*, Białystok 2008.
- Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2004.
- Czarnecki R., *Ugoda*, „Nowe Prawo” 1967, nr 10.
- Dulęba D., *Ugoda w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 2012.
- Grobel S., *Prawo powstrzymania się ze spełnieniem świadczenia w zobowiązaniach wynikających z umów wzajemnych*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach” 1991, nr 1204.
- Jezioro J. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Warszawa 2013.
- Lapierre J., *Ugoda*, „Przegląd Sądowy” 1996, nr 2.
- Ohanowicz A., *Zobowiązania. Zarys wykładu według Kodeksu Cywilnego. Część ogólna*, Warszawa – Poznań 1965.
- Ohanowicz A. [w:] A. Ohanowicz, J. Górski, *Zarys prawa zobowiązań*, Warszawa 1970.
- Pazdan M., *Charakter prawny kontraktu o budowę kompletnego obiektu przemysłowego*, [w:] *Zagadnienia prawne eksportu kompletnych obiektów przemysłowych*, Katowice 1980.
- Pyziak-Szafnicka M. [w:] *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, t. 8, red. J. Panowicz-Lipska, [w:] Z. Radwański (red. naczelny) *System Prawa Prywatnego. Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Warszawa 2011.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2012.
- Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2012.
- Sobol E., *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa 1996.
- Szer S., *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1969.
- Szpunar A., *Z problematyki ugody w prawie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 1995, nr 9.
- Tworuschka U. (red.), *Religie świata w dialogu*, Poznań 2010.
- Wojciechowski T., *Charakter prawny ugody sądowej*, „Przegląd Sądowy” 2001, nr 6.

⁵³ M. Pyziak-Szafnicka [w:] *Prawo zobowiązań* ..., s. 990.

⁵⁴ M. Balicki, *Dialog w przestrzeni społecznej i zawodowej* [w:] *Oblicza dialogu*, A. Cudowska (red.), Białystok 2008, s. 48.

Wolter A., *Uznanie roszczenia a przedawnienie i termin zawity*, „Nowe Prawo” 1960, nr 11.
Wołodkiewicz W., Zabłocka M., *Prawo rzymskie. Instytucje*, Warszawa 1996.

Ustawy/Rozporządzenia

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jednolity Dz.U. z 2014, nr 0, poz. 121).
Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2014, nr 0, poz. 101 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2005, nr 172, poz. 1438).
Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jednolity Dz.U. z 1998, nr 21, poz. 94 z późn. zm.).
Ustawa z dn. 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jednolity Dz.U. z 2012, poz. 788, 1529 z późn. zm.).
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. 1933 nr 82, poz. 598).

Dyrektywy

Dyrektywa z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie niektórych aspektów mediacji w sprawach cywilnych i handlowych o charakterze transgranicznym (Dz. Urz. UE L 2008.136.3.).

Orzecznictwo

Orzeczenie SN z dn. 24 października 1996 r., III CKN 4/96, OSN 1997, nr 2, poz. 23).
Postanowienie SN z dn. 20 lutego 1974 r., II CR 697/73, niepubl.
Postanowienie SN z dn. 25 sierpnia 1998 r., I PKN 241/98, OSNAP 1999, nr 17, poz. 553.
Uchwała SN (7) z dn. 17 czerwca 1987 r., III CZP 87/86, OSN 1988, nr 2-3, poz. 24.
Uchwała SN z dn. 21 października 2005 r., III CZP 75/05, OSNC 2006, nr 9, poz. 142.
Wyrok SN z dnia 11.09.1990 r., II CR 420/90, Legalis.
Wyrok SN z dn. 12 maja 2004 r., I PK 603/03, OSNP 2005, nr 3, poz. 34.

Nie ma ugody bez dialogu

Streszczenie

Niniejsza publikacja poświęcona jest wybranym zagadnieniom związanym z umową ugody w kontekście szeroko rozumianego dialogu. Celem publikacji jest przedstawienie tych elementów ugody, które zbliżają ją do dialogu, pojmowanego jako proces komunikacyjny między jego stronami, dokonujący się na kilku różnych poziomach.

W publikacji dokonano analizy kodeksowej definicji ugody, na podstawie której przedstawiono i omówiono jej *essentialia negotii*, w szczególności takie jak wzajemne ustępstwa stron, jak również cele ugody, do których zalicza się usuwanie niepewności co do roszczeń wynikających ze stosunku oraz zapewnienie ich wykonania, a także uchylenie sporu istniejącego bądź mogącego powstać w przyszłości. Przedstawione rozważania dotyczące ugody jako umowy prawa cywilnego materialnego wymusiły konieczność uwzględnienia w niezbędnym zakresie kwestii procesowych, dlatego też skupiono nadto uwagę na zagadnieniu ugody zawieranej przed sądem. Z omawianej definicji ugody można także wywieść dwie funkcje, jakie spełnia ugoda. Jest to funkcja stabilizacyjna oraz pojednawcza (konsyliacyjna), a ich analiza stanowi przedmiot zainteresowania w ostatniej części publikacji.

Słowa kluczowe: umowa ugody, ugoda sądowa, dialog, rozmowa, komunikacja, kompromis, wzajemne ustępstwa, likwidacja sporu

No settlement without a dialogue

Summary

The following publication is dedicated to selected issues concerning a scheme of arrangement in context of widely understood dialogue. A purpose of the publication is presenting these elements of settlement that bring it closer to the dialogue comprehended as a communicative process between the parties, performing on several different levels.

The publication contains an analysis to the code of settlement definition on which presentation and discussion of its *essentialia negotii* is based on. In particular, such matters as reciprocal concessions of the parties or goals of settlement, to which we may include the elimination of uncertainty connected with claims resulting from relation and their execution assurance as well as cancellation of current or future dispute have been presented and discussed. Described deliberations concerning a settlement as a material civil law agreement extorted a necessity of considering in essential range of procedural issue, therefore it focuses on a notion of a settlement made in court. The discussed definition may also point two functions that a settlement fulfils. This is a stabilization function and conciliatory one and their analysis is a subject of interest in the last part of the publication.

Key words: scheme of arrangement, agreement/settlement in court, dialogue, discourse, communication, compromise, reciprocal concessions, cancellation of dispute